
ПОЧИНОК Ю.М.,
кандидат філологічних наук,
викладач, кафедра
педагогіки вищої школи
та суспільних дисциплін,
помічник проректора з наукової
роботи, Тернопільський
державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського,
м. Тернопіль, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ НА ЗАСАДАХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ГУМАНІТАРНІЙ ПІДГОТОВЦІ

У статті розглядаємо проблему формування професійної компетентності лікарів за посередництва міждисциплінарної інтеграції у гуманітарній сфері. Зокрема акцентуємо увагу на важливості творчого підходу до діяльності та формування необхідності безперервної опіки над пацієнтом.

Ключові слова: професійна компетентність, міждисциплінарна інтеграція, гуманітарна підготовка.

В статье рассматриваем проблему формирования профессиональной компетентности врачей при посредничестве междисциплинарной интеграции в гуманитарной сфере. В частности акцентируем внимание на важности творческого подхода к деятельности и формированию необходимости непрерывной опеки над пациентом.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, междисциплинарная интеграция, гуманитарная подготовка.

The article deals with the problem of the formation of professional competence of doctors through interdisciplinary integration in the humanitarian sphere. In particular, we emphasize the importance of creative approach to activities and the formation of the need for continuous care of the patient. Also very important point is to give our readers some special points of understanding the philosophy of life

© ПОЧИНОК Ю.М., 2018

and in some ways the moment of philanthropy. We just start to show one of the best achievements of mankind - ability to communicate.

Key words: *professional competence, interdisciplinary integration, humanitarian training.*

Формування професійної компетентності зазвичай залежить від вартісних та ґрунтовних знань, які нам може запропонувати лише висококваліфікований фахівець своєї справи. Власне чи цю роль буде виконувати лікар чи медичний працівник залежить від інтегративного або інакше кажучи комплексного підходу у гуманітарній підготовці. Цікавим стосовно цього питання є погляд Людмили Фоміної у статті «Суспільно-гуманітарна підготовка майбутніх лікарів» щодо динамічних змін у вітчизняній охороні здоров'я. Згідно її тверджень вагоме значення у підготовці майбутніх кадрів має гуманізація вищої медичної освіти, праці авторитетних філософів та релігійні джерела. У цьому контексті важливо розрізняти два основних поняття – «гуманний» та «гуманітарний», оскільки вони визначають функціональну роль гуманітарної підготовки студентів-медиків у формуванні гуманного ставлення до людської особистості. Зокрема оперувати такими основними категоріями як гуманітарна підготовка, гуманізація та філософія освіти. Поняття «гуманітарний» та «гуманний» є суміжними, але не тотожними. Гуманний – це «людяний у своїх діях і ставленні до інших людей» [2, с. 266]. Гуманітарний – той, який належить до суспільних наук, що вивчають людину та її культуру [2, с.266]. Саме гуманітарна підготовка (із сус-

пільних дисциплін) має найбільший потенціал для формування гуманного ставлення майбутнього лікаря до людської особистості.

Загалом, якщо говорити про трудову діяльність, то сучасний ринок праці дає виклик молодому фахівцю і пропонує нові вимоги до нього. Молодий лікар стає всебічно розвинутою особистістю і в такий спосіб ретельно готується до майбутньої професійної діяльності. Важливим фактором у цьому сенсі є дослідження філософського аспекту гуманітарної підготовки студентів медицини.

Зокрема, канадський дослідник А. Росс розглядав співвідношення гуманітарної (як загальної) та технічної (як фахової) освіти. Попри все ці напрямки не варто протиставляти, оскільки такий шлях є помилковим. Найкраще що ми можемо зробити – це забезпечити їхнє мирне співіснування. Оскільки сутність і мета гуманітарної освіти полягають у тому, щоб звільнити мислення людини від нав'язливих думок і подарувати їй «радість спілкування» [14, с. 96]. Власне спілкування і здорові стосунки на рівні духовних зустрічей мають унікальну властивість лікувати душевні недуги, допомагають віднайти гармонію та зрозуміти у чому полягає сенс життя.

Цікавим також є той факт, що у свій час лікаря не допускали до медичної практики, якщо він не мав ступеня бакалавра мистецтв. Відтак гуманітарна

освіта була обов'язковою для лікаря, оскільки його професія безпосередньо пов'язана з людиною та деякою мірою має вплив на її життя і несе відповідальність за її майбутнє. Процес лікування у цьому сенсі розглядаємо як вищий рівень творчості, своєрідний етап зцілення руками. Зокрема вчення Будди базується на чотирьох вищих чеснотах, головна з яких – Любов: «Як мати все життя плекає своє дитя, так нехай людина полюбить всеосяжною любов'ю усі живі істоти» [3, с. 42].

Сьогодні життя дає нам виклик тому надзвичайно важливо й актуально створити відповідне ефективне поле предметної взаємодії задля досягнення відповідного освітнього ефекту. Із власного досвіду викладання таких дисциплін як, - «Історія України та української культури», «Правознавство» та «Філософія» у нас вимальовується картина тривимірної міждисциплінарної взаємодії, в ході якої інтегруються не лише основні ази, що закладені в основу дисциплін, а й більш глибокий інтертекстуальний контекст. До прикладу, філософська антропологія поєднує в собі і біологічну антропологію, і лінгвістику, і антропологію новітніх медій, економічну та політичну антропологію, феміністичну та психологічну, когнітивну і публічну, екологічну, історичну та релігійну антропології. Заглиблюючись у стан речей, ми бачимо, що все це підкріплено безумовно правовими нормами та законами.

Немає жодного сумніву, що стандарти та критерії освіти повинні відповідати європейським вимогам. З цієї позиції важливими є знання та усвідомлення основних теоретико-методичних засад та проблем компетентнісного підходу, що висвітлені у працях В. Хутмахера, Дж. Тавена, І. Фодигіної, О. Жука та ін.

Передусім компетентнісний підхід як напрям модернізації освіти передбачає набуття майбутніми фахівцями цілісного досвіду вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій та соціальних ролей, вияв компетенцій, зумовлює не поінформованість, а вміння вирішувати проблеми, які виникають у життєвих ситуаціях. Відтак професійний освітній процес із парадигми трансляції знань перетворюється на майданчик формування навичок та створення умов для оволодіння певним комплексом компетенцій, які найкраще й окреслюють потенціал конкретного студента, а в майбутньому – лікаря. Крім того відбувається переміщення акцентів із процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку вміння практично діяти і творчо застосовувати здобуті знання й набутий досвід у різних ситуаціях.

У цьому контексті якщо говорити про інтеграцію як основу цілісного сприйняття й пізнання світу та як методичний засіб навчально-виховного процесу, то варто згадати й про ключові постаті, які досліджували цей процес, а саме: Й. Песталоцці, В. Сухомлинського та К. Ушинського. Зокрема, найбільш повно міждисциплінарна інтеграція розглядалася К. Ушинським у контексті психолого-педагогічного обґрунтування власне дидактичного значення міжпредметних зв'язків.

В цілому, якщо робити акцент на теорії міжпредметних зв'язків, то вона повинна систематизувати не лише явища і предмети, а також здійснюватися за принципом подібності та аргументованості вибору. Крім того повинно бути чітке розуміння логіки розвитку принципів предметності і міжпредметності та усвідомлення їхньої відмінності. Відтак стає зрозумі-

ло, що комплексність розвивається у межах предметності та проявляється у формі міжпредметних зв'язків.

Якщо прискіплює сфокусуватися власне на термінологічних явищах, то можна звернути увагу, що власне термін «міжпредметні зв'язки» з часом трансформується у термін «міждисциплінарна інтеграція». Власне цей момент цілеспрямовано підсилює значення і вплив міждисциплінарних зв'язків, які виникають за умови забезпечення теоретичної та практичної цілісності навчальних дисциплін.

Оскільки міжпредметні зв'язки – це не лише психолого-педагогічна умова збільшення науковості й доступності навчання, але також і основний механізм оптимізації структури досліджуваного феномену інтегративної взаємодії. А власне міждисциплінарна інтеграція загалом передбачає інтеграцію знань, яку доцільно і потрібно впроваджувати на різних рівнях діяльності. Таке впровадження вимагає певної послідовності та передбачає етапність дій.

Якщо змінити ракурс дослідження у більш широкий історичний еккурс, то власне стосовно гуманітарної підготовки майбутніх лікарів можемо відзначити таке: «Всесвітня організація охорони здоров'я запровадила визначення сучасного висококваліфікованого лікаря як особи, що надає допомогу, приймає рішення, спілкується, керує та враховує інтереси й потреби суспільства» [15, с.14]. Відтак надзвичайно важливе значення мають комунікативні вміння і навички майбутніх лікарів як особливе мистецтво спілкування з пацієнтами. Таке спілкування може цілком підкріплюватися глибинними знаннями антропології як універсальної науки, а власне антропологічної психології. До прикладу, в Австрії ключові кваліфікації (Schlüsselqualifi-

kationen) визначають як суто функціональні та професійні, що конфігурують із непередметними специфічними здібностями і особливостями структури особистості. Причому залежно від певного типу людської діяльності такі компетенції можуть змінюватися. Когнітивні компетенції (Sachkompetenz) – знання, вміння, навички та здібності, які можуть використовуватися як у певній специфічній діяльності, так і у специфічній праці над вирішенням конкретного питання чи проблеми. Відтак теоретичне мислення або інакше кажучи Methodenkompetenz (що містить також і навчальні методи) і професіоналізм має тісний зв'язок з IT шифруванням і розшифровуванням, безпекою робочого місця та менеджментом, які відносяться до Sachkompetenz (експертизи), що має певне логічне значення у впровадженні цієї послідовності справ у діяльність. Соціальні компетенції (Sozialkompetenz) загалом містять у собі багато інших компетенцій і тому сприймаються за унікальний мозаїчний пазл та можуть бути визначені, власне, як здатність і готовність відповідати, співпрацювати, взаємодіяти з іншими окремими особистостями чи з групою осіб у такий спосіб, що є орієнтованим на відносини. Особисті компетенції (Selbstkompetenz) включають ключові кваліфікації і можуть бути визначені як певні терміни готовності розвиватися самому, так само як розвивати якісь навички, мотивацію чи відносини [11, с.9].

Також важливим моментом професійної компетентності є не лише вміння розмежовувати поняття «знання» та «уміння», але також чітко усвідомлювати свій «кваліфікаційний профіль» (Qualifikationsprofil). Тобто навчитися відповідно оцінювати та презентувати своє портфоліо. Навча-

ючи майбутніх лікарів, викладач повинен розуміти, що студенти мають оволодіти базовими поняттями структури і функцій організму, вивчити анатомічні особливості. Крім того їм потрібно чітко пояснити, що вміння надати профілактичну допомогу це так само важливо, як-от своєчасно здійснити діагностичну допомогу населенню з використанням відповідної лікувальної апаратури.

Враховуючи ці компоненти, можемо зробити висновок, що ефективна побудова системи організації освітнього процесу відбувається на основі компетентнісного підходу та формування національно-мовної картини особистості. Відтак впевнено говоримо про те, що знання мов дає змогу підвищувати фахову кваліфікацію на рівні розвитку інтелекту народу. Що більше мов знає людина, тим більше можливостей їй може запропонувати світ. Лікар у цьому контексті розглядається як знахар, тобто людина, яка здатна «заговорити» хворобу. Момент організації діяльності розглядається як покроковий процес на рівні взаємодії таких трьох основних елементів як: створення, формування та розвитку педагогічної умови.

Звісно, що на навчальний процес також можуть впливати певні непередбачувані обставини, які зумовлюють відповідний напрям розвитку педагогічної діяльності. Відтак філософською передумовою міждисциплінарної інтеграції є положення про необхідність розкриття головних взаємозв'язків суспільства, природи та мислення. Крім того надзвичайно важливим є принцип керування емоціями, а також деталізація й узагальнення матеріалу, красномовний неординарний спосіб мислення, принцип комунікативної спрямованості, принцип креативності, принцип наочності.

Загалом, одним з основних аспектів діяльності є інтегрування змісту навчальних дисциплін.

Є декілька способів реалізації міждисциплінарної інтеграції: міждисциплінарна лекція, теоретична комплексна бесіда, вирішення завдань із широким міждисциплінарним контекстом, використання тестів інтегрованого змісту, а також міжпредметні зв'язки загальнонаукового і професійно-практичного циклу та інші форми діяльності.

Людина може діяти успішно і усвідомлено лише тоді, коли знає мету, вміє передбачати проміжні й кінцеві результати, характер і зміст професійної діяльності і звісно в разі чого відповідати за наслідки та вміти керувати ними. Відтак важливим у цьому питанні є засвоєння фундаментальних наукових фактів, методологія використання головних та істотних елементів змісту, а також моделювання комунікативної ситуації.

У цьому контексті важливо згадати вчення китайського філософа Конфуція, який проповідував гуманне ставлення до людини. Основний моральний принцип його філософії – «жень» (людинолюбство) – проголошував повагу й любов до людей старших за віком та за соціальним статусом. Формування цієї чесноти Конфуцій вбачав завданням виховання й освіти [6, с. 18]. Крім того гуманістичною спрямованістю характеризуються погляди давньогрецьких філософів (Арістотеля, Сократа, Демокріта та Панетція). Зокрема, вчення Сократа про мораль базується на твердженні про те, що людина за своєю природою є доброю (моральною). Відтак протягом життя повинна прагнути досконалості і власне у цьому й вбачається найвища сутність її буття.

Зокрема, в Індії у ведичну епоху

кодекс етики лікаря проголошував: «Вдень і вночі, який би ти не був зайнятий, ти повинен усім серцем і душею намагатися полегшити страждання своїх пацієнтів. Ти не повинен залишати або ображати своїх пацієнтів навіть заради порятунку власного життя чи збереження засобів для існування» [6, с. 27].

З огляду на це, погоджуємося, що можна виділити п'ять основних якостей, які визначають це величне вміння любити людей: власне гуманність, яка містить поняття людинолюбства (доброта, людяність, небайдужість, справедливість), гуманістична спрямованість (привітність, уважність, доброзичливість), емпатія (співчуття, співпереживання), милосердя або альтруїзм (турботливість, прагнення допомоги, готовність прийти на допомогу); толерантність – терпимість, поступливість; комунікативна компетентність – комунікабельність, комунікативна толерантність; емоційна стійкість – стриманість, самоконтроль, волевна саморегуляція; вихованість – порядність, щирість, тактовність, ввічливість, відповідальність, дисциплінованість [6, с.37].

Гуманітарний аспект медичної освіти за словами Г. Шаповал, відображає парадигму гуманітарних проблем професійної діяльності лікаря, до яких

належать: «взаємовідносини з пацієнтами, членами їх сімей, колегами, питання медичного права та медичної етики, обмін провідним професійним досвідом» [10, с. 109]. У цій справі надзвичайно важливу роль відіграє принцип професійної спрямованості, зокрема використання педагогічних засобів, які забезпечують студентам засвоєння передбачених програмами навчальних дисциплін знань, умінь, навичок, досвід творчої діяльності, в результаті чого формується інтерес до обраної професії та становлення професійних якостей особистості майбутнього лікаря [4, с. 114]. Крім того надзвичайно важливе значення мають почуття та переживання, які лікареві слід враховувати під час майбутньої професійної діяльності.

Відтак можемо зробити висновок, що гуманітарний цикл навчальних дисциплін розглядається як комплекс, що протиставлено системі точних наук. Відтак тільки комплексний підхід до навчання може забезпечити виховання висококваліфікованої особистості лікаря для наступного високоякісного служіння людям. І тільки у такому творчо-професійному тандемі може зростати високопрофесійна духовно багата особистість від якої у майбутньому залежатиме найдорожче – життя і здоров'я людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великий тлумачний словник української мови/ Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун» 2005. – 1728с.
2. Гуманітарна складова у світі сучасних освітніх парадигм: [матеріали Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції з міжнародною участю] (14-15 квітня 2016 року, Харків). – Х.: Вид.-воНФаУ, 2016. – 390с.
3. Иллюстрированная история религии: В 2т. – Т.1. – М., 1992. – 416с.
4. Колісник-Гуменюк Ю.І. Формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців у процесі гуманітарної підготовки в медичних коледжах: монографія / Ю. І. Колісник-Гуменюк. – Львів: КВП «Край», 2013. – 296 с.

5. Коломієць А. М. Міжпредметні зв'язки у контексті проблеми інтеграції/ А.М. Коломієць, Д.І. Коломієць// Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 1999. – №2. – С. 61-66.
6. Лямова О.О. Воспитание гуманного отношения к человеку в профессиональной подготовке врача: дисс... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования»/ Оксана Олеговна Лямова. – Ярославль, 2014. – 200с.
7. Медицинское образование в мире и в Украине/ Ю.В. Поляченко, В. Т. Передорий, А. П. Волосовец, В. Ф. Москаленко и др. – Харьков: ИПП «Контраст», 2005. – 464 с.
8. Микиртичан Г. Л. Гуманитарная составляющая высшего медицинского образования [электронный ресурс] / Г.Л. Микиртичан// Интернет-сайт: профессиональное сообщество медицинских руководителей МЦФЭР, 2010 // Режим доступа: <http://www.zdrav.ru/library/publication...hp?ID=1906>
9. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія» / Редкол.: Ніколаєнко С.М. (відп. ред.) та ін. – К.: Міленіум 2015. – Вип. 208. – Ч. 1. – 285с.
10. Шаповал Г. Н. Гуманитарный аспект медицинского образования как неотъемлемая составляющая обучения иностранных студентов-медиков/ Г.Н. Шаповал// Матер. XXXIII междунар. научн.-практ. конф. «Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история» [г. Новосибирск, 27 января 2014 г.]. – Новосибирск: СибАК, 2014. – С. 108-112.
11. Bollinger H., Hohl J. Auf dem Weg von der Profession zum Beruf. Zur Deprofessionalisierung des Arztstandes Zeitschrift für sozialwissenschaftliche Forschung und Praxis. – 1981. – № 32 (4). – 12s.
12. Mitteilungsblatt der Medizinischen Universität Wien. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.meduniwien.ac.at/studienabteilung/content/stadium-lehre/studienangebot/n202/studienplan>>.
13. Reibnegger G., Haas S., Heges H., Smolle J. Die Reform des Medizinstudiums an der Medizinischen Fakultät // Zeitschrift für Medizinische Ausbildung. – 2008. – №3 (3). – С. 48-61.
14. Ross A. M. Some considerations of the antithesis between a liberal and a technical education / A. M. Ross// The Vocational Aspect of Education. – 1953. – Vol 5. – № 11. – P. 96-105.
15. Towards the Assessment of Quality in Medical Education/ World Health Organization. – Geneva: WHO, 1992. – 17p.
16. World Federation for Medical Education. The Edinburgh declaration // Medical education. – 1988. – № 22. – P. 481-482.

TRANSLITERATION OF REFERENCES:

1. Velykyy tlumachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy/ Uklad. i holov. red. V. T. Busel. – К., Irpin': VTF «Perun» 2005. – 1728s.
2. Humanitarna skladova u sviti suchasnykh osvيتnikh paradyhm: [materialy Vseukrayins'koyi dystantsiynoyi naukovо-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu] (14-15 kvitnya 2016 roku, Kharkiv). – KH.: Vyd.-

- voNFaU, 2016. – 390s.
3. Yllystryrovannaya ystoryya relyhyy: V 2t. – T.1. – M., 1992. – 416s.
4. Kolisnyk-Humenyuk YU.I. Formuvannya profesiyno-etychnoyi kul'tury maybutnikh fakhivtsiv u protsesi humanitarnoyi pidhotovky v medychnykh koledzhakh: monohrafiya / YU. I. Kolisnyk-Humenyuk. – L'viv: KVP «Kray», 2013. – 296 s.
5. Kolomiets' A. M. Mizhpredmetni zv'yazky u konteksti problemy intehratsiyi/ A.M. Kolomiets', D.I. Kolomiets'// Pedahohika i psykholohiya profesiynoyi osvity. – L'viv, 1999. – №2. – S. 61-66.
6. Lyamova O.O. Vospytanye humannoho otnoshenyya k cheloveku v professyonal'noy podhotovke vracha: dyss... kand. ped. nauk: spets. 13.00.08 «Teoryya y metodyka professyonal'noho obrazovanyya»/ Oksana Olehovna Lyamova. – Yaroslavl', 2014. – 200s.
7. Medytsynskoe obrazovanye v myre y v Ukrayne/ YU.V. Polyachenko, V. T. Peredoryy, A. P. Volosovets, V. F. Moskalenko y dr. – Khar'kov: YPP «Kontrast», 2005. – 464 s.
8. Mykyrtychan H. L. Humanytarnaya sostavlyayushchaya vyssheho medytsynskoho obrazovanyya [élektronnyy resurs] / H.L. Mykyrtychan// Ynternet-sayt: professyonal'noe soobshchestvo medytsynskykh rukovodyteley MTSFER, 2010 // Rezhym dostupa: <http://www.zdrav.ru/library/publication...hp?ID=1906>
9. Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrayiny / Seriya «Pedahohika. Psykholohiya. Filosofiya» / Redkol.: Nikolayenko S.M. (vidp. red.) ta in. – K.: Milenium 2015. – Vyp. 208. – CH. 1. – 285s.
10. Shapoval H. N. Humanytarnyy aspekt medytsynskoho obrazovanyya kak neot'emlemaya sostavlyayushchaya obuchenyya ynostrannykh studentov-medikov/ H.N. Shapoval// Mater. KHKHKHIII mezhdunar. nauchn.-prakt.konf. «Aktral'nye voprosy obshchestvennykh nauk: sotsyolohyya, polytolohyya, fylosofiyya, ystoryya» [h. Novosybyrsk, 27 yanvarya 2014 h.]. – Novosybyrsk: SybAK, 2014. – S. 108-112.
11. Bollinger H., Hohl J. Auf dem Weg von der Profession zum Beruf. Zur Deprofesionalisierung des Arztestandes Zeitschrift für sozialwissenschaftliche Forschung und Praxis. – 1981. – № 32 (4). – 12s.
12. Mitteilungsblatt der Medizinischen Universität Wien. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: <<http://www.meduniwien.ac.at/studienabteilung/content/stadium-lehre/studienangebot/n202/studienplan>>.
13. Reibnegger G., Haas S., Heges H., Smolle J. Die Reform des Medizinstudieny an der Medizinischen Fakultät // Zeitschrift für Medizinische Ausbildung. – 2008. – №3 (3). – S. 48-61.
14. Ross A. M. Some considerations of the antithesis between a liberal and a technical education / A. M. Ross// The Vocational Aspect of Education. – 1953. – Vol 5. – № 11. – P. 96-105.
15. Towards the Assessment of Quality in Medical Education/ World Health Organization. – Geneva: WHO, 1992. – 17p.
16. World Federation for Medical Education. The Edinburg declaration // Medical education. – 1988. – № 22. – P. 481-482.

**FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCY OF FUTURE DOCTORS ON THE FACILITIES
OF INTERNATIONAL DISTRIBUTION INTEGRATION IN HUMANITARIAN PREPARATION**

Y.M. Pochynok,

Candidate of Philology, lecturer, Department of Pedagogy of Higher School and Public Disciplines,
Assistant to the Vice-Rector for Scientific Work, Ternopil
State Medical University named after I.Ya. Gorbachevsky, Ternopil, Ukraine